

VÄXJÖ TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DELDOM
2019-10-28
meddelad i
Växjö

Mål nr M 111-17

SÖKANDE

Lantmännen Agroetanol AB, 556028-0611
Box 932
601 19 Norrköping

Ombud: [REDACTED]
Alrutz' Advokatbyrå AB
Box 7493
103 92 Stockholm

SAKEN

Ansökan om tillstånd till nuvarande och ändrad verksamhet vid bolagets anläggning Lantmännen Agroetanol AB, på fastigheten Bråken i och 3, Norrköpings kommun. Återförvisat mål M 2028-16; nu fråga om ändrad provisorisk föreskrift

Avrinningsområde: 67 Motala ström N: 6497732 E: 571408 SWEREF99 TM

Verksamhetskod: 24.03-i, 15.350-i, 90.410 IED

DOMSLUT

Mark- och miljödomstolen ändrar den provisoriska föreskriften P1 i deldomen av den 22 december 2017 i mål M 111-17 enligt följande.

P1. Föroreningsinnehållet i utgående dagvatten/gårdsvatten eller tak- och dräneringsvatten får vid utsläpp till recipient inte överstiga följande värden som vecko-medelvärde:

Susp.ämnen 30 mg/l

TOC 30 mg/l

Oljeindex 3 mg/l

Nickel 15 µg/l

Zink 90 µg/l

Dok.Id 500155

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 81 351 03 Växjö	Kungsgatan 8	0470-560 100 E-post: mmd.vaxjo@dom.se www.vaxjotingsratt.domstol.se		måndag – fredag 08:00–16:00

Föreskriften är uppfylld om minst 20 av 24 veckomedelvärden under kalenderåret inte överskrider värdet. För TOC är föreskriften uppfylld om minst 18 av 24 veckomedelvärden under kalenderåret inte överskrider värdet. Proverna ska tas ut flödesstyrt. Analyserna ska utföras på ofiltrerat prov och minst två gånger per månad på veckosamlingsprov. Analyserna ska ske med analysmetod enligt Svensk Standard eller med jämförbar metod.

BAKGRUND OCH TIDIGARE BESLUT

Mark- och miljödomstolen vid Växjö tingsrätt lämnade i deldom den 22 december 2017 Lantmännen Agroetanol AB (bolaget) tillstånd till produktion av årligen högst 280 000 m³ etanol och högst 280 000 ton TS foder och/eller livsmedelsprodukter varav högst 45 000 ton HPF/glutenprodukter vid bolagets anläggning på fastigheterna Båken 1 och 3, Händelö, Norrköpings kommun.

Frågan om slutliga villkor för utsläppen av tak-, dränerings- och gårdsvatten till recipient sköts upp under en provotid av fyra år under vilken bolaget ska införa rening eller andra åtgärder i syfte att nedanstående målsättningsvärden vid utsläpp till recipient samt mäta och utvärdera reningsresultaten under minst ett år. Utredningen ska drivas i samråd med tillsynsmyndigheten.

Målsättningsvärden som ska eftersträvas

Suspenderade ämnen (SS)	25 mg/l	Årsmedelvärde
Totalt organiskt kol (TOC)	12 mg/l	Årsmedelvärde
Olja (mätt som oljeindex)	1 mg/l	Årsmedelvärde
Kadmium	0,4 µg/l	Årsmedelvärde
Nickel	15 µg/l	Årsmedelvärde
Zink	50 µg/l	Årsmedelvärde

Under provotiden och till dess annat bestäms ska följande provisoriska föreskrift gälla

P1. Föroreningsinnehållet i utgående dagvatten/gårdsvatten eller tak- och dräneringsvatten får vid utsläpp till recipient inte överstiga följande värden som veckomedelvärde:

Susp.ämnen 30 mg/l

TOC 15 mg/l

Oljeindex 3 mg/l

Nickel 15 µg/l

Zink 90 µg/l

Föreskriften är uppfylld om minst 20 av 24 veckomedelvärden under kalenderåret inte överskrider värdet. Proverna ska tas ut flödesstyrt. Analyserna ska utföras på ofiltrerat prov och minst två gånger per månad på veckosamlingsprov. Analyserna ska ske med analysmetod enligt Svensk Standard eller med jämförbar metod.

Mark- och miljödomstolen har i deldomen även föreskrivit det slutliga villkoret 3 som anger att tak- och dräneringsvatten samt gårdsvatten med undantag för vatten från begränsade ytor för lastning och lossning av råvaror, produkter och avfall efter den 31 december 2020 inte får ledas till kommunalt spillvattennät.

Mark- och miljödomstolens deldom från den 22 december 2017 överklagades av bolaget avseende villkor 6 och villkor 15 och av Nodra AB avseende villkor 6, 8 och 10. Inga av dessa överklagande berör den i mark- och miljödomstolens deldom beslutade prövotiden eller de av domstolen föreskrivna provisoriska villkoren under prövotiden. I denna del vann därför mark- och miljödomstolens deldom laga kraft den 13 januari 2018.

Bolaget har nu inkommit med ansökan om ändring av prövotidsföreskriften.

ANSÖKAN

Yrkanden

Bolaget hemställer att mark- och miljödomstolen ändrar den provisoriska föreskriften för TOC till 30 mg/l och som riktvärde samt utan bestämmelse om när föreskriften är uppfylld ur ett straffrättsligt perspektiv. Bolaget föreslår att detta görs genom att stryka TOC ur den provisoriska föreskriften P1 och föreskriva en ny provisorisk föreskrift med följande lydelse.

P2. Föroreningsinnehållet av TOC i utgående dagvatten/gårdsvatten eller tak- och dräneringsvatten får vid utsläpp till recipient inte överstiga 30 mg/l som riktvärde och veckomedelvärde.

Proverna ska tas ut flödesstyrt. Analyserna ska utföras på ofiltrerat prov och minst två gånger per månad på veckosamlings-prov. Analyserna ska ske med analysmetod enligt Svensk Standard eller med jämförbar metod.

Grunder

Det som är aktuellt för denna ansökan är koncentrationvärdet för TOC i den provisoriska föreskriften som anger att föroreningsinnehållet i utgående dagvatten/gårdsvatten eller tak- och dränerings-vatten inte får överstiga 15 mg/1 TOC som veckomedelvärde vid utsläpp till recipient. Målsättningsvärdet under prövotiden är 12 mg/1 för TOC.

Bolaget har sedan deldomen meddelades arbetat intensivt med att utreda lämplig hantering av det aktuella vattnet. ÅF har översiktligt redogjort för det utredningsarbete som bedrivits. Arbetet startade direkt efter jul- och nyårshelgerna 2018 när överklagandetiden gått ut.

Tänkbara reningsåtgärder utvärderades under våren. ÅF har under utredningen dragit slutsatsen att de stora variationerna i halter och flöden visar på behov av ett robust reningssystem med mycket hög reningseffekt (>99% TOC-reduktion) för att målsättningsvärdena och begränsningsvärdena i den provisoriska föreskriften ska klaras. Tidigt kunde det konstateras att biologisk rening med membran-bioreaktor (MBR) är den bästa reningstekniken.

Bolaget startade pilotförsök med MBR redan i juni 2018. MBR är visserligen en teknik som kräver en hög investeringskostnad, men den ger låga utsläpp av suspenderande ämnen och därigenom även låga utgående halter av metaller och TOC. Det har klarlagts i pilotförsöken att alla parametrar utom TOC (suspenderade ämnen, oljeindex, kadmium, nickel och zink) klarar såväl målsättningsvärdena som den provisoriska föreskriften vid rening med MBR. Pilotförsöken pågår fortfarande (april 2019).

Eftersom TOC-värdet inte når ner till målsättningsvärdet och den provisoriska föreskriften i pilotförsöken med MBR startade bolaget i september pilotförsök med membranfiltrering med omvänd osmos (RO) som ett kompletterande steg till MBR-anläggningen, för att avskilja ytterligare TOC. Pilotförsöken visar att målsättningsvärdet och den provisoriska föreskriften för TOC klaras vid rening med MBR-teknik och efterföljande RO-filtrering.

Det finns dock en komplikation och det är att rening med RO-filtrering ger ett koncentrat som måste omhändertas på något sätt. Mängden koncentrat uppgår till ca 20 m³ per dag, vilket motsvarar ungefär en tankbil. Bolaget har vid möten med det kommunala avloppsvattenbolaget Nodra lyft frågan om möjligheten att leda koncentratet till bolagets egen reningsanläggning för process-avloppsvatten, vilket gör att det renade koncentratet därefter leds till Slottshagens avloppsreningsverk, men Nodra medger inte detta. Det alternativ som då finns för omhändertagande av koncentrat från en RO-filtrering är att köra bort det till en extern avfallsmottagare för omhändertagande (destruktion eller annat). Kostnaden för mottagning av avfall beror av typ och användningsområde, men ligger normalt i intervallet 1 000 - 3 000 kr/m³, vilket motsvarar en årlig kostnad av 7 - 20 MSEK. Till detta kommer kostnaden för transporter av avfallet och driftkostnaden (el, underhåll och personal), totalt 2 - 3 MSEK/år. Den totala kostnaden på 10 - 20 MSEK/år motsvarar 10 000 - 20 000 kr per kg avskild TOC. Bolaget anser att detta är en orimlig hantering för att sänka koncentrationen från de 25 - 30 mg/l som man efter pilotförsöken vet kan uppnås vid rening med enbart MBR-teknik, till koncentrationen <12 mg/l. Bolaget vill därför få möjlighet att arbeta stegvis under prövotiden för hitta en lämplig lösning för att klara målsättningsvärdet, utan att samtidigt riskera straffrättsliga konsekvenser av att inte följa värdet för TOC i den provisoriska föreskriften P1 som är utformad som ett begränsningsvärde med bestämmelse om när föreskriften är uppfylld. Denna utformning gör att tillsynsmyndigheten anser att det kan finnas misstanke om brott om fem eller fler av veckomedelvärdena överskrids och att den då är skyldig att anmäla överträdelsen till Polismyndigheten eller Åklagarmyndigheten. Denna situation är mycket otillfredsställande.

Samråd har skett i under hösten 2018 och våren 2019 med länsstyrelsen och Nodra. Bolaget uppfattar att länsstyrelsen delar bolagets uppfattning att den provisoriska föreskriften bör ändras så att den anpassas till de förhållanden som nu är aktuella och ges en utformning med riktvärde så att hotet om straffrättsliga konsekvenser inte ska skugga arbetet med att på sikt finna den lämpligaste lösningen. Det är inte uteslutet att rening i en MBR-anläggning kan uppnå målsättningsvärdet även för TOC när en fullskaleanläggning är idrifttagen och intrimmad. Det är emellertid inte möjligt att förutspå. Det finns inte tid att pröva sig fram innan avledningen till Slottshagen måste upphöra vid årsskiftet 2020/2021 och den provisoriska föreskriften ska följas. MBR-anläggningen bedöms kunna vara installerad och i drift efter sommaren 2020 och det är då kort tid kvar till årsskiftet då avledning till Slottshagens reningsverk måste upphöra och de provisoriska föreskrifterna följas. Därför är det viktigt att den provisoriska föreskriften för TOC ändras. Bolaget hemställer därför att mark- och miljödomstolen ändrar den provisoriska föreskriften för TOC till ett högre värde samt till riktvärde, vilket är möjligt när det gäller en provisorisk föreskrift. Riktvärden har föreskrivits t.ex. av mark- och miljödomstolen i Nacka i deldom meddelad 2018-05-03 i mål M 250-17 avseende Vattenfall ABs anläggning i Boländerna och av mark- och miljödomstolen i Umeå i deldom meddelad 2018-12-14 i mål M 527-99 avseende SCA Packaging Munksund.

På detta sätt ges bolaget möjlighet att dra erfarenhet av MBR-anläggningen i fullskala efter intrimning och det eventuella behovet av en kompletterande åtgärd.

Bolaget vill framhålla att bolaget inte försöker undandra sig de åtgärder som behöver vidtas, även om det medför höga kostnader såsom kombinationen med RO-filtrering och koncentratets omhändertagande. Bolaget anser dock att det är viktigt att rätt åtgärder vidtas om och när det behövs. Att i dagsläget investera i en RO-filtrering med vad det innebär i omhändertagande av det koncentrat som uppstår, för att klara målsättningsvärde och provisorisk föreskrift för en enstaka parameter är inte en lämplig väg, inte minst som övriga värden innehålls. En lämpligare väg är att se utfallet av MBR-anläggningen innan det tas beslut om ett nästa steg. Bolaget anser dock inte att en kostnad av 10 000 - 20 000 kr per avskilt kg TOC kan anses rimlig.

Bolaget har även fortsatt att utreda andra alternativ som komplettering till rening. I ÅFs PM redovisas även det hittillsvarande resultatet av det pågående pilotförsöket med MBR. Som framgår av redovisningen är det en mycket stor variation på innehållet i det ingående vattnet.

Det kan slutligen nämnas att målsättningsvärdet 12 mg/l är långt under det övre värdet 33 mg/l i BAT 12 för TOC i BAT-slutsatserna för rening och hantering av avloppsvatten och avgaser inom den kemiska sektorn (CWW), och det yrkade värdet 30 mg/l ryms därmed inom BAT AEL-spannet. AEL-värdet för TOC kommer dock inte att gälla eftersom utsläppet till recipienten efter rening i MBR-anläggningen kommer att understiga 3,3 ton per år.

INKOMNA YTTRANDEN

Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten, Myndigheten för samhällsskydd och Byggnads- och miljöskyddsnämnden i Norrköpings kommun har samtliga avstått från att yttra sig i målet.

Länsstyrelsen i Östergötlands län har i skrivelse anfört bl.a. följande. Länsstyrelsen är positiv till att den provisoriska föreskriften utformas så att ett stegvist förfarande vid anläggandet av en reningsanläggning är möjligt. Länsstyrelsen konstaterar att Lantmännen Agroetanol AB (bolaget) inte tydligt har motiverat varför ansökan omfattar både en ändring av utformningen av den provisoriska föreskriften och ett högre värde för TOC. Av ansökningshandlingarna framgår inte vilken miljöbelastning eller miljöeffekt som en höjning av TOC-värdet skulle kunna leda till. Länsstyrelsen anser sig därför inte ha tillräckligt underlag för att, ur miljösynpunkt, ta ställning till den yrkade halten om högst 30 mg TOC/l.

För att möjliggöra ett stegvist förfarande accepteras emellertid den yrkade höjningen av värdet. Länsstyrelsen har i sak inget att erinra emot att en provisorisk föreskrift, som reglerar ett utsläpp, utformas som ett riktvärde. Av ansökningshand-

lingarna framgår dock att genom driften av en pilotanläggning har det vunnits erfarenheter av den aktuella reningstekniken. Av redovisningen framgår att det nu föreslagna värdet för TOC (30 mg/l) sannolikt kommer att kunna innehållas och därmed bör det antalet överskridanden som nu tillåts vara tillräcklig säkerhetsmarginal. Länsstyrelsen förordar därmed att den högsta halten TOC fortsatt bör regleras i befintlig provisorisk föreskrift och därmed omfattas av den befintliga bestämmelsen om hur föreskriften ska uppfyllas.

Nodra AB har inget att erinra mot ansökan.

[REDACTED], Östra Ny Evelund Gård, Vikbolandet yrkar noll-utsläpp och anför som grund bl.a. Östersjöns känsliga ekosystem.

SÖKANDENS BEMÖTANDE

Länsstyrelsens yttrande

Agroetanol AB vidhåller den utformning bolaget har ansökt om. Erfarenheterna av driften inskränker sig till en pilotanläggning och inte till en fullskaleanläggning med drift under en längre representativ period.

Att med så begränsad erfarenhet av metoden och den osäkerhet som visat sig avseende just TOC anser bolaget att det är olustigt att driften ska ske under straffrättsligt ansvar. Värdena för övriga parametrar i den provisoriska föreskriften visar stabila och säkra analysresultat, varför situationen med ett straffrättsligt ansvar för dessa inte upplevs lika riskabel. Bolaget anser inte att det finns skäl att kräva ett straffrättsligt ansvar för en osäker parameter under den förhållandevis korta tidsperiod det är fråga om som utsläppet ska regleras av en provisorisk föreskrift. Som bolaget anført i ansökan ligger dessutom halten inom spannet för BAT-AEL, vilket dock inte gäller eftersom den utsläppta mängden är för liten.

Skillnaderna i bedömning i ansökan och i den till ansökan bifogade promemorian beror på att ansökan skrevs senare än promemorian och det fanns då ett säkrare underlag.

Bolaget anser att det är lämpligt att föreskriva värdet som ett riktvärde och utan krav på hur föreskriften ska uppfyllas eftersom det endast är fråga om en provisorisk föreskrift under en begränsad tid och det inte finns ett tillräckligt tillförlitligt underlag att bedöma utsläppet på.

Länsstyrelsen anger också att om det sker fler överskridanden än fyra av de 24 veckomedelvärdena så ökar miljöbelastningen på recipienten i en omfattning som inte kan anses rimlig utöver vad som sker om TOC-värdet höjs till 30 mg/l.

Den ökade miljöbelastningen måste ses som marginell. Med ett riktvärde på 30 mg/l, förväntas ett medelutsläpp under tiden vara lägre än 30 mg/l för att undvika överskridande av riktvärdet. Baserat på pilotförsöken bedömer bolaget att 25 mg/l ska kunna innehållas. En utgående halt av 25 mg/l istället för 12 mg/l innebär att utsläppet ökar med ca 1 kg/d. Denna mängd ska ställas mot transporten i Motala Ström som ligger på nivån 75 ton/d, vilket innebär att tillskottet kan anses som litet. Efter långtgående biologisk rening är dessutom tillskottet knappast särskilt lättnedbrytbart och därmed inte syreförbrukande. Bedömningen är därmed att en ändrad provisorisk föreskrift för TOC inte har någon negativ påverkan på miljön. I prövotidsredovisningen kommer en bedömning av miljöpåverkan av bolagets utsläpp till recipienten att inkluderas.

Det är slutligen helt riktigt som länsstyrelsen skriver att även riktvärdena när de föreskrevs i slutliga villkor var straffsanktionerade. Det är nu dock inte fråga om ett slutligt villkor utan en provisorisk föreskrift, vilkas överskridanden i vart fall i tidigare straffrättslig praxis har ansetts inte kunna lagföras.

██████████

██████████ har yrkat nollutsläpp och argumenterat utifrån ett större sammanhang. Frågan som nu är föremål för prövning är ändring av en provisorisk föreskrift avseende vatten som främst har sin direkta eller indirekta uppkomst i nederbörd.

██████████ yrkande ligger utanför ramen för den aktuella prövningen och ska därför inte beaktas.

DOMSKÄL

Mark- och miljödomstolen noterar att provotidsutredningen drivs framåt seriöst och att länsstyrelsen delar denna uppfattning. Det framstår vidare som uppenbart att den provisoriska föreskriften för utsläpp av TOC till recipient behöver anpassas till de utredningsresultat som hittills presenterats. Även om halten skulle uppgå till vad som anges som övre gräns i BAT-AEL, 33 mg/l, anser mark- och miljödomstolen att ökningen av belastningen på recipienten Motala ström under provotiden, med beaktande av den förhållandevis korta tidsperiod som det rör sig om, är marginell. Mark- och miljödomstolen anser att bolagets yrkande om höjning av högsta halt TOC till 30 mg/l som veckomedelvärde bör kunna medges. Detta innebär inte att målsättningsvärdet för åtgärdsutredningen ska ändras.

Bolaget har samtidigt yrkat att den provisoriska föreskriften inte ska vara straffsanktionerad bl.a. mot bakgrund av osäkerheterna vid uppskalningen av reningstekniken men också, så som bolagets talan får förstås, av en rädsla för straffsanktionen som sådan.

Mark- och miljödomstolen anser inte att det finns skäl för att ta bort den precisa utformningen av föreskriften. Alla typer av begränsningsvärden bör enligt domstolens uppfattning ha en borte eller övre gräns. Mot bakgrund av de stora variationerna av TOC i inkommande vatten, vilket domstolen i sig förutsätter att bolaget överväger hur dessa ska kunna minskas, kan det finnas skäl att för TOC särskilt ange att föreskriften ska vara uppfylld om 18 av 24 veckomedelvärden under kalenderåret.

Den provisoriska föreskriften P1 ska därför ändras på sätt som framgår av domslutet. Fråga har uppkommit om innebörden av vad som gäller i fråga om begreppet "flödesstyrd provtagning" vilket förekommer såväl i de gällande slutliga villkoren som i den nu aktuella provisoriska föreskriften. Domstolen utgår ifrån att det är fråga om flödesproportionerlig provtagning och att någon justering av lydelsen inte är nödvändig.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga (MMD-01)

Överklagande senast den 18 november 2019.

Lena Stjernqvist

Carl-Philip Jönsson

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Lena Stjernqvist, ordförande, och tekniska rådet Carl-Philip Jönsson samt de särskilda ledamöterna Ola Broberg och Anders Wetterling.

Hur man överklagar

Dom i mark- och miljödomstol som första instans

MMD-01

Vill du att domen ska ändras i någon del kan du överklaga. Här får du veta hur det går till.

Överklaga skriftligt inom 3 veckor

Ditt överklagande ska ha kommit in till domstolen inom 3 veckor från domens datum. Sista datum för överklagande finns på sista sidan i domen.

Överklaga efter att motparten överklagat

Om ena parten har överklagat i rätt tid, har den andra parten också rätt att överklaga även om tiden har gått ut. Det kallas att anslutningsöverklaga.

En part kan anslutningsöverklaga inom en extra vecka från det att överklagandetiden har gått ut. Ett anslutningsöverklagande måste alltså komma in inom 4 veckor från domens datum.

Ett anslutningsöverklagande upphör att gälla om det första överklagandet dras tillbaka eller av något annat skäl inte går vidare.

Så här gör du

1. Skriv mark- och miljödomstolens namn och målnummer.
2. Förklara varför du tycker att domen ska ändras. Tala om vilken ändring du vill ha och varför du tycker att Mark- och miljööverdomstolen ska ta upp ditt överklagande (läs mer om prövningstillstånd längre ner).
3. Tala om vilka bevis du vill hänvisa till. Förklara vad du vill visa med varje bevis. Skicka med skriftliga bevis som inte redan finns i målet.
4. Lämna namn samt aktuella och fullständiga uppgifter om var domstolen kan nå dig: postadresser, e-postadresser och telefonnummer.
Om du har ett ombud, lämna också ombudets kontaktuppgifter.
5. Skriv under överklagandet själv eller låt ditt ombud göra det.
6. Skicka eller lämna in överklagandet till mark- och miljödomstolen. Du hittar adressen i domen.

Vad händer sedan?

Mark- och miljödomstolen kontrollerar att överklagandet kommit in i rätt tid. Har det kommit in för sent avvisar domstolen överklagandet. Det innebär att domen gäller.

Om överklagandet kommit in i tid, skickar mark- och miljödomstolen överklagandet och alla handlingar i målet vidare till Mark- och miljööverdomstolen.

Har du tidigare fått brev genom förenklad delgivning, kan även Mark- och miljööverdomstolen skicka brev på detta sätt.

Prövningstillstånd i Mark- och miljööverdomstolen

När överklagandet kommer in till Mark- och miljööverdomstolen tar domstolen först ställning till om målet ska tas upp till prövning.

Mark- och miljööverdomstolen ger prövningstillstånd i fyra olika fall.

- Domstolen bedömer att det finns anledning att tvivla på att mark- och miljödomstolen dömt rätt.
- Domstolen anser att det inte går att bedöma om mark- och miljödomstolen har dömt rätt utan att ta upp målet.
- Domstolen behöver ta upp målet för att ge andra domstolar vägledning i rättstillämpningen.
- Domstolen bedömer att det finns synnerliga skäl att ta upp målet av någon annan anledning.

Om du *inte* får prövningstillstånd gäller den överklagade domen. Därför är det viktigt att i överklagandet ta med allt du vill föra fram.

Vill du veta mer?

Ta kontakt med mark- och miljödomstolen om du har frågor. Adress och telefonnummer finns på första sidan i domen.

Mer information finns på www.domstol.se.